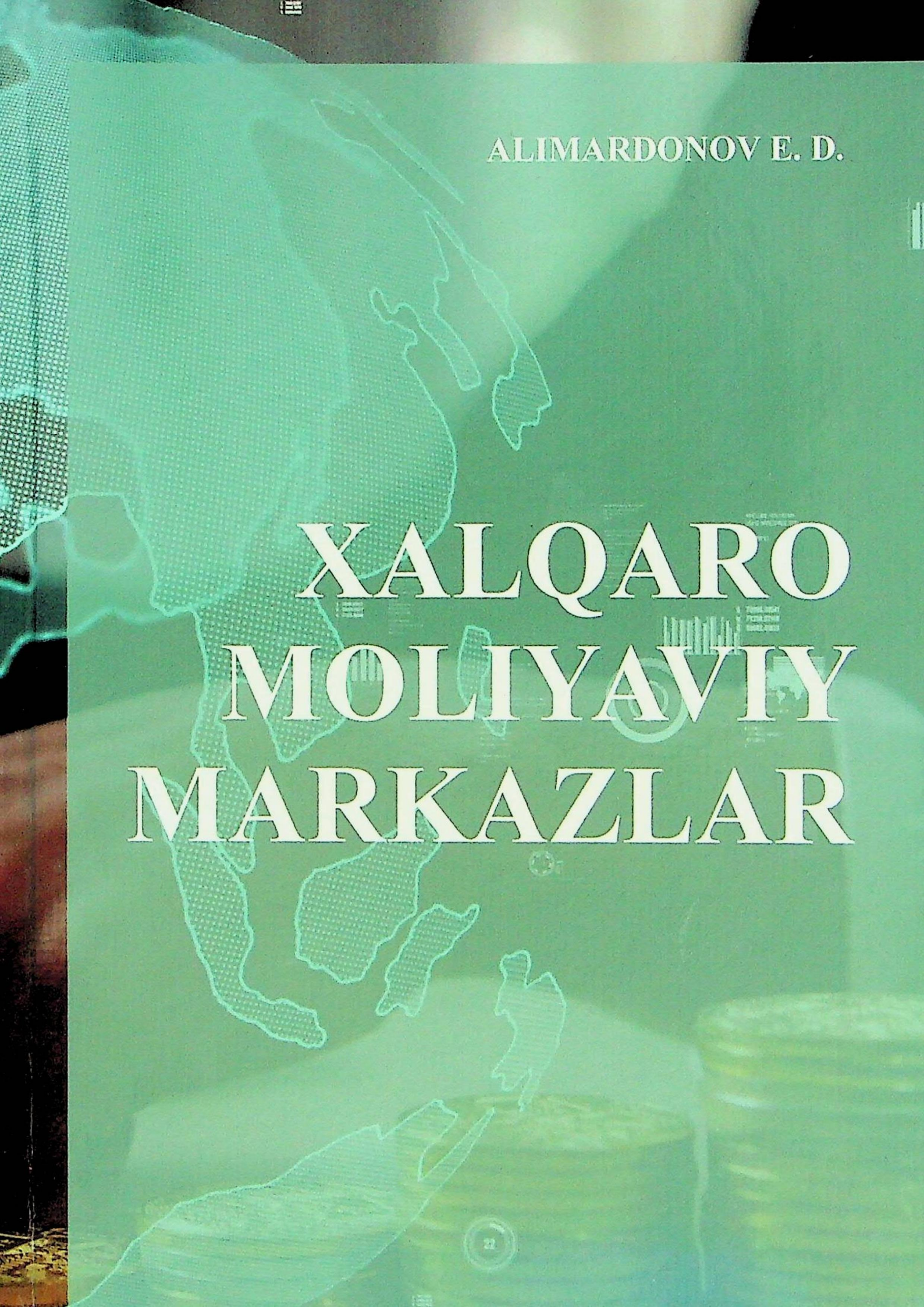

ALIMARDONOV E. D.

XALQARO MOLIYAVIY MARKAZLAR

UO'K : 336(075.8)

KBK : 65.261я7

A - 50

Alimardonov E.D. Xalqaro moliyaviy markazlar. O'quv qo'llanma. – T.:«NIHOL PRINT»OK, 2023– 300 b.

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor N.X.Jumayevning umumiy tahriri ostida

ISBN : 978-9910-755-07-1

O'quv qo'llanmada "Xalqaro moliyaviy markazlar" fanining asosiy masalalari qisqa va tushunarli tilda bayon etilgan.

Ushbu o'quv qo'llanmada xalqaro moliyaviy markazlarni shakllantirishdagi ilmiy nazariy qarashlar, xalqaro moliyaviy markazlar klassifikatsiyasi, Jahon moliyaviy markazlarining rivojlanish bosqichlari va mamlakatlarda shakllantirish shart-sharoitlari, global moliyaviy markazlarni baholash mexanizmi ("Global moliyaviy markazlar indeksi" asosida), xalqaro moliyaviy markazlarni baholash mexanizmi ("Sinxua-dou-djons xalqaro moliyaviy markazlar rivojlanish indeksi" asosida), global moliyaviy markazlarda xalqaro kapital oqimi, xalqaro moliyaviy markazlarni shakllantirishda suveren kredit reytingini ahamiyati, xalqaro moliyaviy markazlarning institutsional tuzilmasi, xalqaro moliyaviy markazlarda soliq, valuta va sug'urta rejimlari, O'zbekistonda xalqaro moliyaviy markazlarni shakllantirish kabi masalalar yoritilgan.

O'quv qo'llanma oliy o'quv yurtlarining iqtisodiy yo'nalish va mutaxassisliklarda tahsil olayotgan talabalarga, ilmiy izlanuvchilarga hamda mazkur fanni o'qitadigan professor-o'qituvchilarga mo'ljallangan.

UO'K :336(075.8)

KBK :65.261я7

Taqrizchilar:

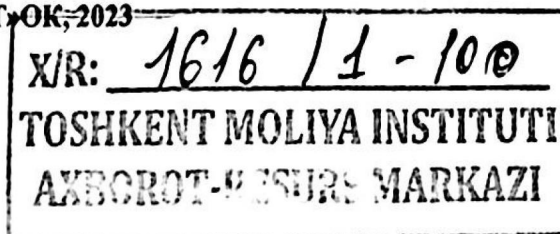
i.f.d., prof. D.A. Rahmonov

i.f.d., prof. J.X. Ataniyazov

ISBN : 978-9910-755-07-1

© Alimardonov E.D,

© «NIHOL PRINT»OK, 2023

KIRISH

Ayni paytda, hukumatimiz tomonidan jahon bozorida teng raqobatlasha oladigan va keyingi bosqichda iqtisodiy o'sishning, iqtisodiyotni yanada modernizatsiya va diversifikatsiya qilishning lokomotiviga aylanishi mumkin bo'lgan tarmoq va korxonalarni jadal rivojlantirish, bizning biznes yuritish bo'yicha ko'rsatkichlarimizni tizimli asosda chuqur o'rganish, mavjud kamchilik va nuqsonlarni bartaraf etish, iqtisodiyotimizni tarkibiy jihatdan o'zgartirish shuningdek, rivojlangan infratuzilmani tashkil etish, xorij tajriba sifatida xalqaro moliyaviy markazlarning shakllanish mexanizmlarini ilmiy o'rganish zaruratini ko'rsatadi.

Mamlakatlarning milliy moliya tizimini rivojlantirish strategiyalarida xalqaro moliyaviy markazlarni shakllantirish nazarda tutilgani bejiz emas. Odatda bunday strategiyalar quyidagi vazifalarni amalga oshirish nazarda tutadi:

- xizmat ko'rsatilayotgan moliya bozorining chegaralarini belgilash;
- qonunchilikni liberallashtirish;

- kapital, nomoddiy aktivlar va boshqalar harakati uchun ochiqlikni ta'minlash;

- bitimlarni ro'yxatdan o'tkazish, rasmiylashtirishning soddalashtirilgan tartiblarini joriy etish;

- buxgalteriya hisobi, hisoboti, nazorati va tartibga solish sohasining zamonaviy jahon standartlariga muvofiqligini ta'minlash;

- moliyaviy infratuzilmani rivojlantirish;

- mamlakatda makroiqtisodiy va siyosiy barqarorlikni ta'minlash, yashash uchun qulay sharoitni yaratish.

Xalq deputatlari Toshkent shahar kengashining navbatdan tashqari sessiyasida Prezidentimiz Toshkent shahrini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo'yicha muhim yo'nalishlarni ko'rsatib o'tgan edi. Bunda Toshkent shahrini yirik ishbilarmonlik va moliya markaziga aylantirish bo'yicha strategiya ishlab chiqish zarurligini ta'kidlandi. Xususan:

- Bugungi globallashtirish davrida iqtisodiyotga investitsiyalarni faol jalb etib, biznes uchun qulay sharoitlar yaratib berayotgan shaharlar jadal rivojlanmoqda. Toshkent shahrini yuqori texnologik sanoat mahsulotlari ishlab chiqaradigan, bank, moliya, sug'urta va boshqa zamonaviy xizmatlar ko'rsatadigan yirik xalqaro markazga aylantirishimiz zarur. Shahar atrofi sanoat zonalarini, shahar ichi esa innovatsion hudud bo'lishi

MUNDARIJA

KIRISH.....	3
1-BOB. XALQARO MOLIYAVIY MARKAZLARNI SHAKLLANTIRISHDAGI ILMIY NAZARIY QARASHLAR.....	6
1. Iqtisodiyotda moliyaviy markazlarni shakllantirish zarurati	6
2. Xalqaro moliyaviy markazlar tushunchasiga doir nazariy qarashlar	12
3. Xalqaro moliyaviy markazlarning xususiyatlari va funksiyalari	18
Tayanch so‘z va iboralar	21
Takrorlash uchun savollar	21
Mustaqil o‘rganish uchun topshiriqlar	22
Test savollari	22
2-BOB. XALQARO MOLIYAVIY MARKAZLAR KLASSIFIKATSIYASI	25
1. Xalqaro moliyaviy markazlarning nazariy qarashlar bo‘yicha tasnifi	25
2. Turli xalqaro tashkilotlar ma’lumotlariga ko‘ra moliyaviy markazlar klassifikatsiyasi	27
3. Xalqaro moliyaviy markazlarning umumiy (jamlanma) tasnifi ..	30
Tayanch so‘z va iboralar	34
Takrorlash uchun savollar	34
Mustaqil o‘rganish uchun topshiriqlar	35
Test savollari	35
3-BOB. JAHON MOLIYAVIY MARKAZLARINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA MAMLAKATLARDA SHAKLLANTIRISH SHART-SHAROITLARI	39
1. Jahon iqtisodiyotining rivojlanish bosqichlari va unda xalqaro kapital bozori, moliya tizimi va moliyaviy markazlarga tegishli xususiyatlar...	39
2. Jahonning turli mintaqalarida xalqaro moliyaviy markazlarning rivojlanish xususiyatlari	42
3. Milliy iqtisodiyotda ularni shakllantirish va rivojlantirish shart-sharoitlari	47
Tayanch so‘z va iboralar	48
Takrorlash uchun savollar	48

Mustaqil o‘rganish uchun topshiriqlar	48
Test savollari	49
4-BOB. GLOBAL MOLIYAVIY MARKAZLARNI BAHOLASH MEXANIZMI (“GLOBAL MOLIYAVIY MARKAZLAR INDEKSI” ASOSIDA).....	56
1. Global moliyaviy markazlarning reytingini aniqlash mexanizmi	56
2. Moliyaviy markazlarni raqobatbardoshligini baholovchi omillarining qiyosiy ahamiyati	61
3. Mamlakatimizda mintaqaviy yoki transmilliy, global moliyaviy markazlarni shakllantirish	64
Tayanch so‘z va iboralar	66
Takrorlash uchun savollar	66
Mustaqil o‘rganish uchun topshiriqlar	66
Test savollari	67
5-BOB. XALQARO MOLIYAVIY MARKAZLARNI BAHOLASH MEXANIZMI (“SINXUA-DOU-DJONS XALQARO MOLIYAVIY MARKAZLAR RIVOJLANISH INDEKSI” ASOSIDA).....	70
1. Xalqaro moliyaviy markazlarni baholash mexanizmi (“Sinxua-Dou-Djons xalqaro moliyaviy markazlar rivojlanish indeksi”).....	70
2. Xalqaro moliyaviy markazlarning rivojlanish indeksi (International Financial Centers Development Index, IFCD Index)ning tarkibiy tuzilishi	72
3. Xalqaro moliyaviy markazlarning rivojlanish indeksi ko‘rsatkichlar tizimi	74
4. Indeksni hisoblashda tayaniladigan asosiy obyektiv ko‘rsatkichlarda mamlakatimiz iqtisodiyoti va moliya bozori holati bo‘yicha ijobiy iqtisodiy reytinglar.....	76
5. Mamlakatimiz moliya bozori infratuzilmasini modernizatsiyalash, ilg‘or xorij tajribalari asosida milliy iqtisodiyotni isloh qilishning ustuvor yo‘nalishlari.....	83
Tayanch so‘z va iboralar	85
Takrorlash uchun savollar	85
Mustaqil o‘rganish uchun topshiriqlar	86
Test savollari	87

6-BOB. GLOBAL MOLIYAVIY MARKAZLARDA XALQARO KAPITAL OQIMI.....	92
1. Xalqaro moliyaviy kapital harakatining mohiyati	92
2. Xalqaro moliya bozorining tarkibiy tuzilishi.....	96
3. Xalqaro moliya bozorida inqirozlar yuzaga kelish omillari va konsepsiyalari.....	97
Tayanch so‘z va iboralar	103
Takrorlash uchun savollar.....	103
Mustaqil o‘rganish uchun topshiriqlar.....	104
Test savollari	104
7-BOB. XALQARO MOLIYAVIY MARKAZLARNI SHAKLLANTIRISHDA SUVEREN KREDIT REYTINGGINI AHAMIYATI.....	109
1. Mamlakatlarda yaratilgan investitsion muhitni baholovchi jahonda keng tarqalgan metodologiyalar.....	109
2. Xalqaro reyting agentliklari tomonidan beriladigan reytinglar .	111
4. Xalqaro reyting agentliklarining mamlakatimiz iqtisodiyotiga beradigan qulay investitsiya muhiti bahosini olish uchun yurtimizda yaratilgan shart-sharoitlar.....	114
Tayanch so‘z va iboralar	116
Takrorlash uchun savollar.....	116
Mustaqil o‘rganish uchun topshiriqlar.....	117
Test savollari	117
8-BOB. XALQARO MOLIYAVIY MARKAZLARNING INSTITUTSIONAL TUZILMASI	120
1. Moliyaviy markazlarni tashkil etishning institutsional asoslari va shart-sharoitlari.....	120
2. O‘zbekistonda xalqaro moliyaviy markazlarni shakllantirishda moliya bozoridagi institutsional faoliyat shakllari.....	124
Tayanch so‘z va iboralar	132
Takrorlash uchun savollar.....	132
Mustaqil o‘rganish uchun topshiriqlar	133
Test savollari	133

9-BOB. OFFSHOR XALQARO MOLIYAVIY MARKAZLAR...	137
1. Ofshor moliyaviy markazlar, ularning shakllanishi.	137
2. Offshor moliya markazlarining turlari va xususiyatlari	138
3. O‘zbekistonda imtiyozli soliq rejimi beriladigan va (yoki) moliyaviy operatsiyalar amalga oshirilganda oshkor etish va axborot berish nazarda tutilmaydigan davlat va hududlar (offshor hududlar) bilan valyuta operatsiyalari amalga oshirilishi	143
Tayanch so‘z va iboralar	149
Takrorlash uchun savollar	149
Mustaqil o‘rganish uchun topshiriqlar	150
Test savollari	150
10-BOB. O‘ZBEKISTONDA XALQARO MOLIYAVIY MARKAZLARNI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	158
1. O‘zbekistonda xalqaro moliyaviy markazlarni shakllantirish zarurati	158
2. Mamlakatimizda xalqaro moliyaviy markazlarni shakllantirish ustunliklarining hududiy va tarmoq tarkibi.....	163
3. Toshkent shahriga xorijiy investitsiyalarni keng jalb etish va xalqaro moliyaviy markazga aylantirish yo‘nalishlari.....	172
Tayanch so‘z va iboralar	174
Takrorlash uchun savollar	174
Mustaqil o‘rganish uchun topshiriqlar	175
Test savollari	175
XALQARO MOLIYAVIY MARKAZLAR FANIDAN VAZIYATLI MASALALAR	179
XALQARO MOLIYAVIY MARKAZLAR FANIDAN YAKUNIY NAZORAT UCHUN TESTLAR	198
XALQARO MOLIYAVIY MARKAZLAR FANIDAN YAKUNIY NAZORAT UCHUN TUZILGAN TEST SAVOLLARINING TO‘G‘RI JAVOBLARI	278
ADABIYOTLAR RO‘YXATI	280
ASOSIY TUSHUNCHALAR.....	282